

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab

Styrelsens beretning 1988-90

Dansk Bibliotekshistorisk Selskabs virksomhed siden den forrige beretning, der dækkede perioden til og med december 1987 (se *Bibliotekshistorie* 2, s. 152ff.) har været præget af Selskabets to hovedaktiviteter: mødearrangementer og publikationsvirksomhed.

For den førstes vedkommende gælder det, at den har haft et særligt islæt ved afholdelsen af det første seminar vedr. bibliotekshistorisk forskning, ligesom man som noget nyt har påbegyndt en mødeserie med titlen »Som jeg oplevede det – som jeg ser det«. Værd at bemærke er det også, at Selskabets »sommermøder« uden for København nu må siges at være en fast tradition og en meget betydningsfuld aktivitet, der bidrager til at manifestere Selskabet som landsdækkende og til at etablere kontakt med lokale bibliotekskredse.

Publikationsvirksomheden har som i de forrige år været koncentreret om udsendelsen af serien *Bibliotekshistorie*, hvis meget fyldige og indholdsrige bind 2 blev udsendt i 1988. Redaktionen har som for bind 1's vedkommende været lagt i Jørgen Svane-Mikkelsens kyndige hænder og takket være også bogtrykker Poul Kristensens gedigne udførelse kan Selskabet med god grund glæde sig over en publikation, der, både hvad det indre og det ydre angår, ligger på et højt plan. Bind 4 er allerede under redaktion og kan forventes udsendt i 1991.

Når Selskabet økonomisk er i stand til at fortsætte serien, skyldes det, at man med stor taknemmelighed har modtaget en meget værdifuld økonomisk støtte fra Edvard Pedersens Biblioteksfond, og glædeligt er det også, at serien har opnået et betragteligt salg til ikke-medlemmer.

Selskabet har endvidere indledt et samarbejde med Danmarks

Biblioteksskole om udgivelsen af den af tidl. biblioteksinspektør V. Klingberg-Nielsen udarbejdede registrant over Statens Bogsamlingskomité's arkiv, der er en primær kilde til studiet af folkebibliotekernes historie før 1920. Der arbejdes også med planer om andre specialpublikationer, og Selskabets medlemmer har i øvrigt kunnet nyde godt af Statsbibliotekets velvilje, idet man har tilbudt alle medlemmer et gratis eksemplar af det digre jubilæumsskrift *Fra Bispetof-ten til Bjerget* fra 1977.

Som eksempel til efterfølgelse kan det endvidere nævnes, at Det kgl. Bibliotek har tilbudt, at dets publikationer kan erhverves af Dansk Bibliotekshistorisk Selskabs medlemmer til favørpris.

Et af Selskabets formål er »at tilskynde til indsamling og bevaring af bibliotekshistorisk materiale«, og styrelsen har drøftet mulighederne for en udvikling af den beskedne bibliotekshistoriske samling, der findes på Danmarks Biblioteksskole.

Der er nedsat et særligt udvalg, der vil udforme et program for en egentlig bibliotekshistorisk studiesamling eller lignende, og bl.a. vil man ved hjælp af båndoptagelser forsøge at foretage en række interviews til belysning af udviklingen inden for biblioteksvæsenet fortrinsvis i den anden fjerdedel af indeværende århundrede.

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab har i den forløbne periode haft omtrent samme medlemstal som i de forrige år, dvs. ca. 140 personlige medlemmer og ca. 75 institutionsmedlemmer.

Medlemstallet kan i og for sig betragtes som rimeligt, men det kan give anledning til nogen undren, at der, til trods for det udsendte hvervemateriale samt omtale i bibliotekspressen og på de faglige møder, af de flere tusinde medarbejdere, der nu virker i dansk biblioteksvæsen, kun er de nævnte ca. 140 enkeltpersoner, der ved medlemskab giver udtryk for interesse for den historiske udvikling, som også bibliotekerne af i dag bygger på.

Dyrt at være medlem af Selskabet er det i hvert fald ikke: 100 kr. for personlige medlemmer, 200 kr. for institutioner, og 50 kr. for studerende, pensionister og arbejdsledige. Disse årskontingenter er uændrede siden Selskabets stiftelse i 1982.

Det sidste mødearrangement, der blev omtalt i forrige virksomhedsberetning, drejede sig om mødet i den så smukt restaurerede bibliotekssal i Trinitatis – Universitetsbibliotekets domicil til 1861, og også Selskabets næste møde, der blev afholdt den 27. januar 1988, fandt sted i lokaliteter i sin tid indrettet til biblioteksformål, nemlig i den såkaldte Harsdorffske sal, der i 1780'erne blev opført som en tilbygning til Frederik III's biblioteks- og kunstkammerbygning fra 1673 og nu bl.a. rummer Rigsarkivets bibliotek. Her gav arkivar Margit Mogensen en med lysbilleder ledsaget bygningshistorisk skildring, mens arkivar Michael Gelting berettede om Rigsarkivet og dets store bibliotek.

Selskabets arrangement den 21. april 1988 var det første af sin art, nemlig et endagsseminar om mål og midler for bibliotekshistorisk forskning. Seminaret hensigt var bl.a. at understrege, at bibliotekshistorien ikke alene omfatter studiet af enkelte biblioteker eller biblioteksvæsenets historie, men også må inddrage en række nabo-discipliner som skole- og opdragelseshistorie, lærdomshistorie, folkeoplysning, lokal- og socialhistorie samt dansk kulturhistorie i det hele taget.

Seminaret spændte da også vidt, fra prof. dr. Vagn Skovgaard-Petersens foredrag om moderne tendenser inden for undervisnings- og opdragelseshistorie til bibliotekar Filip Regnérs beretning om en bibliotekshistorisk undersøgelse af et stort fransk privatbibliotek fra 1500-tallet. Indimellem holdt fagleder dr. Erland Munch-Petersen foredrag om litteratursociologien og dens forhold til bibliotekshistorien, mens lektor Magnus Torstensson fra Bibliotekshögskolan i Borås skildrede folkbildnings- og folkbibliotekshistorisk forskning i Sverige. Fagleder Jørgen Svane-Mikkelsen berettede om bibliotekshistorien i forskning og undervisning på Danmarks Biblioteksskole. Ved seminarets aftenmøde fortalte tidl. overbibliotekar Helge Nielsen på sin sædvanlige fængslende måde om sine erfaringer fra og synspunkter på bibliotekshistorisk forskning.

Selv om seminaret måske var præget af at være det første af sin art, må det siges at være vellykket, men da det naturligvis ikke var muligt at dække alle aspekter af det omfattende tema, er der planer om i 1990 eller 1991 at arrangere et tilsvarende seminar.

Mange af Selskabets møder har i årenes løb været afholdt i historiske omgivelser, og det var derfor et særsyn, at man den 5. maj 1988 afholdt møde og generalforsamling i et splinternyt og supermoderne bibliotek, nemlig Gentofte Kommunes Hovedbibliotek i Hellerup, der allerede takket være også professor Henning Larsens arkitektur har vakt international opmærksomhed. Ved mødet fortalte stadsbibliotekar Helge Stenkilde om bibliotekets historie fra den spæde begyndelse i 1813, da »Skolelærer og Kirkesanger Jensen i Gjentofte« oprettede et »Almuebibliothek til Udlaan iblandt Bondealmen i Gjentofte«, og frem til det nye pragtbibliotek.

I samme måned, den 27. maj, holdt Selskabet i samarbejde med Sprogforeningen, Historisk Samfund for Sønderjylland og Sønderjyllands Amts Biblioteksforening »sommermøde« i Aabenraa. Til trods for at mødet fandt sted på forårets vistnok varmeste dag, var der dog samlet et halvt hundrede deltagere – hvoriblandt mange ikke-biblioteksfolk – i Folkehjems historiske mødesal. Overbibliotekar Jørgen Mågård gav her en udmærket skildring af et ret upåagtet kapitel i dansk bibliotekshistorie, de sønderjyske folkebibliotekers forhold før genforeningen i 1920. Om den stort anlagte og udmærket gennemførte reorganisering af landsdelens folkebiblioteker efter 1920 fortalte tidl. rektor Preben Kirkegaard på en meget fængslende måde, baseret især på breve fra aktionens hovedpersoner, den senere overbibliotekar for Det kgl. Bibliotek, Carl S. Petersen, og den senere overbibliotekar i Aabenraa, Jakob Petersen, to hver på sin måde meget særprægede og fængslende personligheder. Om aftenen henlagdes mødet til det sønderjyske Landsarkiv, hvor lektor Henrik Fangel fortalte om det lokalhistoriske arbejde, der er knyttet til institutionen Historiske Samlinger for Sønderjylland.

Selskabets næste medlemsmøde, den 23. november 1988, stod i farmaciens tegn. Det indledtes med en grundig omvisning i det fornemme Dehn'ske palæ fra 1700-tallet i Bredgade i København. Palæet, der en overgang var sunket ned til at rumme bl.a. en pianofabrik, er nu erhvervet af Danmarks Apotekerforening og forbilledligt restaureret og indrettet. Mødet fortsatte i Dansk Farmaceutforenings store fagbibliotek, der har til huse i meget smukke omgivelser i det nyistandsatte såkaldte »Blå Pakhus« i Amaliegade. Biblio-

tekaren Hans-Otto Loldrup fortalte om bibliotekets historie og funktioner og foreviste en del af bibliotekets mange bibliofile sjældenheder.

Virksomhedsåret 1989 blev indledt den 31. januar med et møde på biblioteksskolen med temaet »Ungdom og Bøger«. Fagleder Jørgen Svane-Mikkelsen berettede om Jørgen Bankes gamle film fra 1940, der almindeligt går under titlen 'Nissen hos spækhøkeren' – og som har 1930rnes kulturpolitiske debat som baggrund. Efter indledningen vist filmen, det første forsøg på at inddrage det moderne medium filmen i propagandaen for læsning af gode bøger og benyttelse af bibliotekerne.

Allerede tre uger senere, den 22. februar, var der nyt møde, som blev indledningen til en interessant serie møder med overtitlen »Som jeg oplevede det – som jeg ser det«, hvortil man kunne føje en undertitel »Aktører ser i bakspejlet«. Hensigten med mødeserien er at få de personer, der på den ene eller anden måde har været i centrum af eller involveret i de mere markante begivenheder eller perioder i biblioteksvæsenets nyere historie, til at fortælle, mere eller mindre uformelt, om deres oplevelser og det syn, de nu har på dem.

Mødet fandt sted i det smukke nye Valby Bibliotek og skulle have været indledt med et indlæg af tidl. biblioteksinspektør Aase Bredsdorff, men da hun var blevet forhindret, måtte Selskabets formand, tidl. stadsbibliotekar Poul Daugaard i stedet give nogle erindringsbilleder fra sit lange biblioteksliv. Han efterfulgtes på talerstolen af tidl. rigsbibliotekar Palle Birkelund, som skitserede den udvikling i forholdet mellem folke- og forskningsbiblioteker, organisatorisk og på anden måde, der på godt og ondt fandt sted i hans tid. Stadsbibliotekar Børge Sørensen afsluttede mødet med at tale om det i sin tid kændrede edb-projekt for folkebibliotekerne, FAUST-projektet, og aflivede i den forbindelse myten om, at det var bibliotekarernes underskriftindsamling, der gav projektet dødsstødet.

Det andet møde i denne serie fulgte den 15. marts, ligeledes i Valby Bibliotek. Her talte tidl. biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen bl.a. og især om bibliotekskommissionen fra 1970erne, tidl. førstebibliotekar Leif Thorsen om den faglige udvikling og sin op-

fattelse af fremkomsten af 'den nye bibliotekar', og endelig berettede redaktør Per Nyeng om brydningerne blandt de unge rebeller bag *Biblioteksdebat* og om, hvorfor Yngre Bibliotekarer ikke blev noget langvarigt fænomen.

Sommermødet 1989 var henlagt til Lolland. Det fandt sted den 27. maj og fik, takket være også støtte fra Storstrøms Amts Biblioteksforening, Lolland-Falsters Historiske Samfund og Stiftsbiblioteket i Maribo, et fortræffeligt forløb.

Mødet blev indledt i Stiftsbiblioteket, hvor overbibliotekar Bente Kaspersen fortalte om det næsten 200 år gamle bibliotek – landets ældste endnu virkende folkebibliotek – og foreviste forskellige sjældenheder samt udtrykte i den forbindelse håbet om, at der måtte blive givet midler til en hårdt tiltrængt konservering af dem. Deltagerne fik endvidere lejlighed til at se det meget interessante arkivmateriale i form af bl.a. udlånsprotokoller fra bibliotekets ældre tid. Derefter gav tidl. rigsbibliotekar Palle Birkelund en levende skildring af den særprægede personlighed som i 1795 fik oprettet stiftsbiblioteket, K. H. Seidelin. Han var lollandsk præstesøn, men stak tidligt til søs, og efter at have taget styrmandseksamen lærte han sig i Hamburg bogtrykfaget og tog til København og virkede her til sin død som bogtrykker, avis- og tidsskriftudgiver, forlægger samt som en overordentlig alsidig skribent. Men som den indædte oppositionsmand han var, lå han i bestandig strid med myndighederne om overtrædelse af trykkefrihedsbestemmelser o.lign.

Eftermiddagens møde fandt sted på det smukke Reventlowmuseum på den lille herregård Pederstrup og afsluttedes med et formidabelt kaffebord i det gamle ridehus. Her fortalte dansk bibliotekshistories nestor, tidl. overbibliotekar Helge Nielsen om C. D. Reventlow og hans standsfællers interesse også for biblioteks-sagen. Til slut afholdt man den årlige generalforsamling, og det er sandsynligvis sidste gang Selskabet kan holde generalforsamling i et gammelt forhenværende adeligt ridehus.

Den 2. november 1989 var der møde i det historiske Bakkehus på Frederiksberg, hvor det så interessante »guldaldermuseum« i de senere år er blevet udvidet og renoveret. Museets energiske leder Inge Nørballe fortalte om husets historie og om de mange berømtheder,

der i sin tid havde deres gang her, deriblandt flere biblioteksfolk som f.eks. Chr. Molbech.

Den 6. december samledes man igen i biblioteket i Valby til det tredje møde i serien »Som jeg oplevede det«. Denne gang var det stadsbibliotekarerne Svend Esbech og Helge Stenkilde, som jo begge kan se tilbage på interessante erfaringer bl.a. fra så centrale instanser som henholdsvis Danmarks Biblioteksforening og Bibliotekstilsynet. Serien vil blive fortsat, og også forskningsbibliotekerne vil komme 'under behandling'.

Den årlige generalforsamling for 1990 fandt sted på Frederiksberg Bibliotek den 19. april med den sædvanlige dagsorden, bl.a. som nedenfor nævnt en del nyvalg. Efter generalforsamlingen gav formanden, i forbindelse med en under udgivelse værende samling af Thomas Døssings artikler og taler, en skildring af denne store personlighed i bibliotekshistorien.

Årets sommermøde var henlagt til Nordjylland og fandt sted i Aalborg den 5. maj. Mødet var arrangeret i samarbejde med – og støttet af – Nordjyllands Amts Biblioteksforening, og var ligesom tidligere sommermøder begunstiget af fint vejr, hvorfor udflugten (med frokost) til Lindholm Høje og det nye smukke museum blev en fin oplevelse. Mødet indledtes i den bygning lige ved Vor Frue Kirke, som i sin tid blev bygget til Det Nordjyske Landsbibliotek, og hvor det havde til huse indtil indvielsen af nybygningen for nogle år siden. Det var derfor helt naturligt, at tidl. stadsbibliotekar Birger Knudsen gav en kort skildring af den aalborgensiske bibliotekshistorie, der går helt tilbage til 1500-tallet, da katedralskolen fik et bibliotek, som dog blev opbevaret i Vor Frue Kirke, og Budolfi Kirke fik en bogsamling, der kan siges at være begyndelsen til et stiftsbibliotek.

Men mødet blev indledt af overbibliotekar Grete Munch, Dronninglund, der fortalte om denne bys ældre bibliotekshistorie og med stolthed kunne fremvise dele af et meget interessant arkivmateriale, der i sig selv udgør en bibliotekshistorisk samling. Dette arkivmateriale har været genstand for en endnu ikke afsluttet undersøgelse udført af tre lærere fra biblioteksskolen i Aalborg, lektorerne Leif Emerék og Anders Ørom samt ass. fagleder Erik Olander, som alle

fremlagde interessante resultater vedr. bogbestand, lånerkreds, udlån m.m.

Den tidligere biblioteksbygning rummer nu byens store lokalhistoriske samling, der er landskendt for den enestående fotosamling som stammer fra fotografen H. Tönnies, der virkede i Aalborg i hele sidste halvdel af forrige århundrede. Arkivleder Henning Bender fortalte om det lokalhistoriske arkivs hastige udvikling gennem de senere år. Arkivet har en ganske særlig betydning, da byens egentlige administrative arkiv gik til grunde under besættelsen.

Henning Bender fortalte desuden om den anden institution, der har til huse i bygningen, Det danske Udvandrerarkiv (og bibliotek), der blev grundlagt i 1932 af den kendte dansk-amerikaner Max Henius. Det blev indrettet på den lille herregård Søhgårdsholm ved Aalborg, men da den blev beslaglagt af tyskerne og i øvrigt senere nedrevet, fristede de værdifulde samlinger en krank skæbne, indtil de nogle år efter krigen, takket være kommunens offervilje, kunne genåbne i Aalborg.

Sidste del af mødet henlagdes til Aalborg historiske Museum, hvor man har genopstillet den kendte brændevinsbrænder og kulturpersonlighed Harald Jensens biblioteksværelse og hans store bibliotek med mange sjældenheder. I disse særprægede omgivelser gav tidl. overbibliotekar Johs. Tang Kristensen en udmærket skildring både af personen og biblioteket.

Beretningsperiodens 13 medlemsmøder har haft ret god tilslutning. Med udsving fra under 20 til over 40 har de gennemsnitligt kunnet samle knap 30 deltagere.

Selskabets styrelse har i beretningsperioden bestået af tidl. rigsbibliotekar Palle Birkelund, tidl. stadsbibliotekar Poul Daugaard, førstebibliotekar dr. phil. Svend Gissel (indtil april 1990), forskningsbibliotekar Marton de Hartanyi (indtil april 1990), tidl. biblioteksinspektør V. Klingberg-Nielsen (indtil april 1990), overbibliotekar Aase Lindahl og fagleder Jørgen Svane-Mikkelsen. Ved generalforsamlingen den 19. april 1990 nyvalgtes ass. fagleder Ellen W. Bertelsen, førstebibliotekar Steen Bille Larsen og afdelingsbibliotekar Susanne Bøggild. Suppleanter til styrelsen har været overbibliotekar

Pernille Munch og overbibliotekar Mette Stockmarr, som i april 1990 afløstes af Marton de Hartyani. Selskabets revisor har været overassistent Birgit Berg og tidl. rektor Preben Kirkegaard, som i april 1990 blev afløst af bibliotekar Esther Krarup, den hidtidige revisorsuppleant. Som ny revisorsuppleant valgtes vicedirektør Jan Østergaard Bertelsen.

Efter at have været Selskabets formand siden stiftelsen i april 1982 ønskede Palle Birkelund efter generalforsamlingen i maj 1988 at nedtrappe sin virksomhed, og ved styrelsens konstituering afløstes han som formand af Poul Daugaard, den hidtidige næstformand, hvis efterfølger på denne post blev Aase Lindahl. I sin første formandsberetning, ved generalforsamlingen i maj 1989, fremhævede Daugaard, at »Selskabet skylder Birkelund en stor tak for hans indsats som formand i seks år; at have haft en så anset, erfaren og vidende person som frontfigur har givet Selskabet så god en start som overhovedet muligt. Birkelund kan se tilbage på en fortrinlig indsats og en frugtbringende formandstid.«

Sekretær har som tidligere været Jørgen Svane-Mikkelsen, og også Marton de Hartyani fortsatte på kassererposten, indtil han i sommeren 1989 så sig nødsaget til at frasige sig dette hverv. Esther Krarup gik velvilligt ind på at fungere som kasserer indtil sommeren 1990, da hun afløstes af Jørgen Svane-Mikkelsen, hvis hidtidige post som sekretær blev overtaget af Ellen W. Bertelsen. Ved generalforsamlingen i april 1990 udtalte formanden styrelsens tak til Hartyani for hans omhyggelige forvaltning af Selskabets økonomi siden stiftelsen og for hans flittige virksomhed som bibliotekshistoriker. Også Svend Gissel og V. Klingberg-Nielsen takkedes for deres arbejde i styrelsen gennem henholdsvis 8 og 7 år.

Medlemmer af Selskabets styrelse er (august 1990) følgende:

Ellen W. Bertelsen (sekretær), ass. fagleder, Danmarks Biblioteksskole, Birketinget 6, 2300 København S, tlf. 31 58 60 66; *Steen Bille Larsen*, førstebibliotekar, Det Kongelige Bibliotek, Postboks 2149, 1016 København K, tlf. 33 93 01 11; *Palle Birkelund*, tidl. rigsbibliotekar, Overgaden neden Vandet 39, 1., 1414 København K, tlf. 31 54 01 89; *Susanne Bøggild*, afdelingsbibliotekar, Københavns

Kommunes Biblioteker, Kultorvet 2, 1175 København K, tlf. 33 93 60 60; *Poul Daugaard (formand)*, tidl. stadsbibliotekar, Havevej 16, 8543 Hornslet, tlf. 86 99 42 16; *Aase Lindahl (næstformand)*, overbibliotekar, Odense Universitetsbibliotek, Campusvej 55, 5230 Odense M, tlf. 66 15 86 00; *Jørgen Svane-Mikkelsen (kasserer, redaktør)*, fagleder, Danmarks Biblioteksskole, Birketinget 6, 2300 København S, tlf. 31 58 60 66.

Selskabets adresse:

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab
c/o Danmarks Biblioteksskole
Birketinget 6
2300 København S
Tlf. 31 58 60 66